

Metodyka prowadzenia prac nad tworzeniem regionalnych kanonów krajoznawczych

Jolanta Śledzińska

sekretarz ZG PTTK ds. promocji
i kontaktów zewnętrznych

Supraśl, 17 kwietnia 2015 roku

- Przewodnią myślą polskiego krajoznawstwa było zawsze aktywne uczestnictwo w podstawowych patriotycznych nurtach życia narodu i państwa.
- Tylko poczucie wartości Ojczyzny oraz świadoma, a nie wymuszona akceptacja własnego kraju, pozwoli człowiekowi przynależeć do kultury uniwersalnej.

Badania wykazują, że młodzież – z różnych powodów – nie zna własnego kraju, słabo zna własny powiat, a niewiele wie o województwie, w którym mieszka.

Natomiast chętniej zamierza zwiedzać inne kraje, nie potrafiłaby poprowadzić swoich rówieśników z Polski i zagranicy po szlakach własnego regionu i Ojczyzny.

Pielęgnowanie tożsamości narodowej i kulturowej, promocja rodzimej tradycji wymaga przede wszystkim poznania wartości składających się na rozumienie pojęcia POLSKA oraz poznania jej skarbów kulturowych i przyrodniczych.

Ma to szczególne znaczenie dla młodych pokoleń.

Początki....

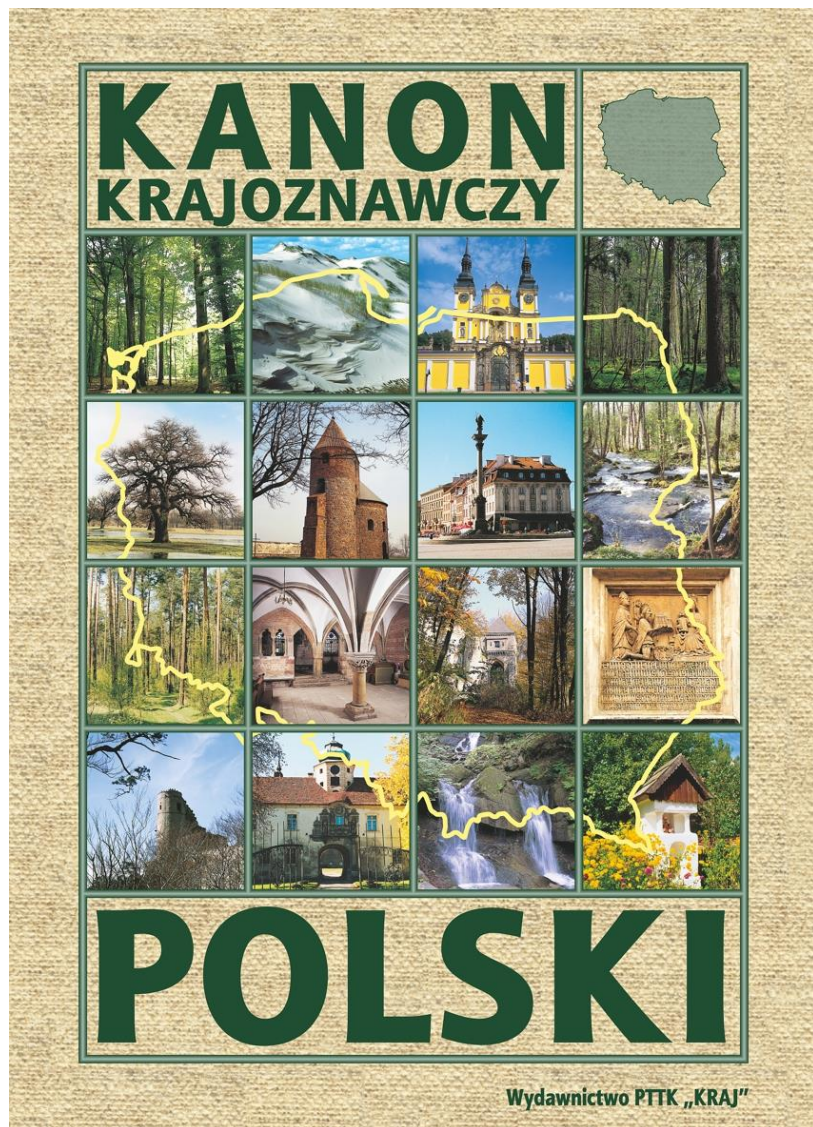
Pierwszy Kanon w formie wykazu obiektów ukazał się w 1993 roku z okazji XIII Walnego Zjazdu PTTK, który odbył się w Poznaniu.

Stanowił część Regulaminu Odznaki Krajoznawczej.

Regulamin (w tym również Kanon) uzupełniono i poprawiono w 1997, 1999 i 2004 r.

Kanon Krajoznawczy Polski

w formie wydawnictwa książkowego – zawierający wykaz obiektów oraz ich syntetyczny opis – ukazał się po raz pierwszy w roku 2000, z okazji odbywającego się w Gnieźnie

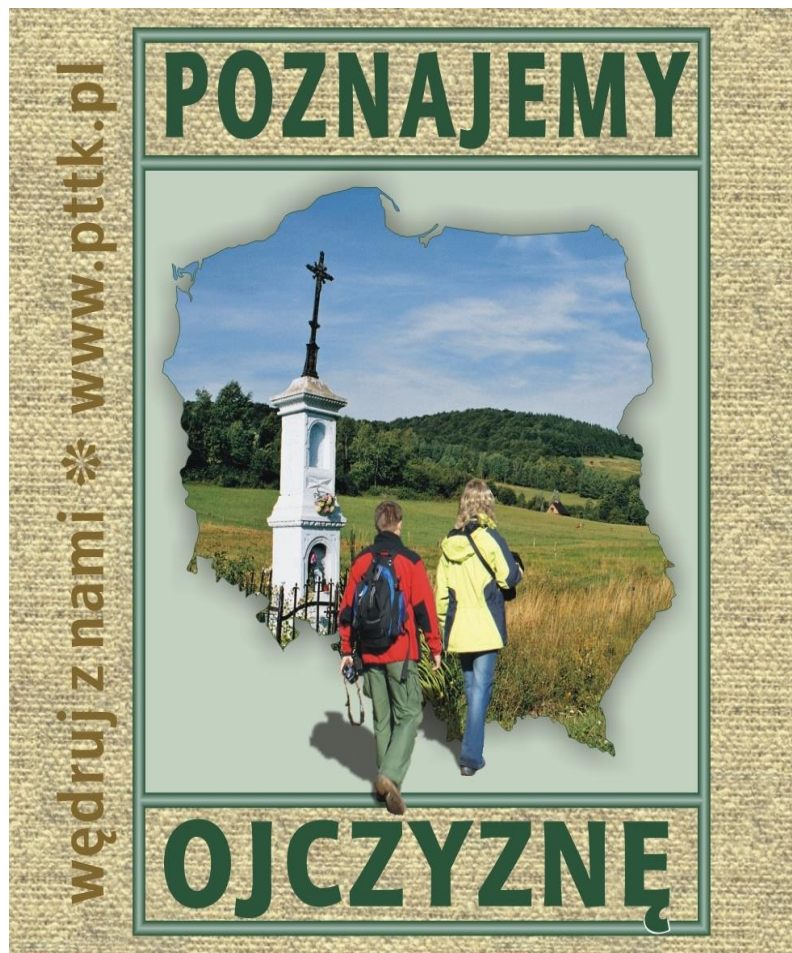
V Kongresu Krajoznawstwa Polskiego.

Kanon został opracowany pod redakcją **Włodzimierza Łęckiego**, a wydany przez Wydawnictwo PTTK „Kraj”. Drugie wydanie Kanonu – uzupełnione i poprawione – ukazało się w roku 2005.

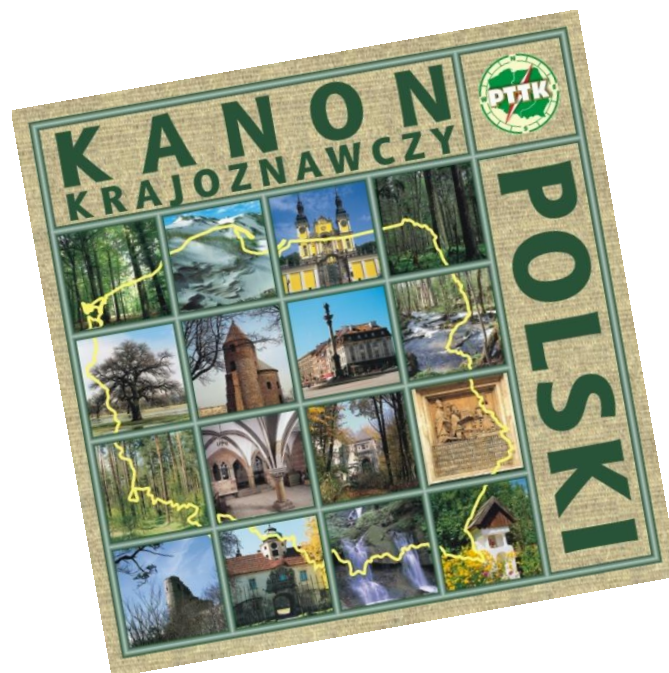
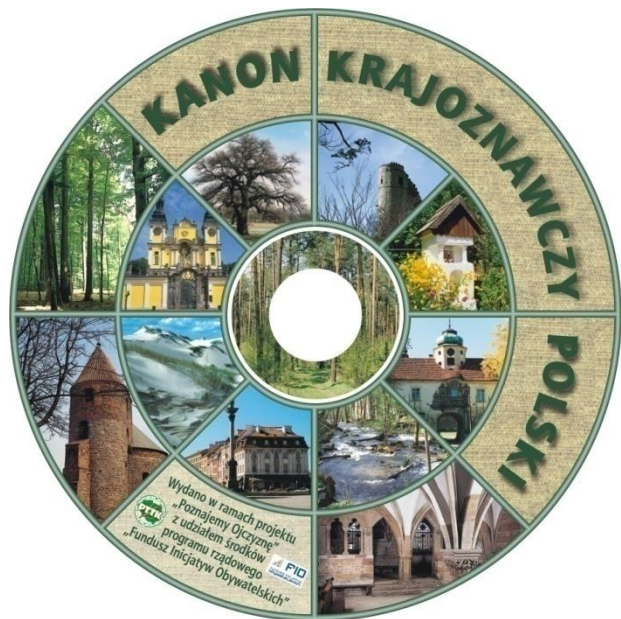
Projekt „Poznajemy Ojczyznę”

dofinansowany ze środków PO FIO w 2006r.

Celem zadania było stworzenie współczesnych podstaw do upowszechniania imperatywu zamykającego się w triadzie **Poznaj – Pokochaj – Służ**, którego odniesieniem jest Polska.

Realizując ten projekt chcieliśmy promować szeroko rozumiane dziedzictwo narodowe i kulturowe, uaktywnić i zintegrować środowiska lokalne oraz organizacje pozarządowe na rzecz poznawania i propagowania tożsamości narodowej i regionalnej.

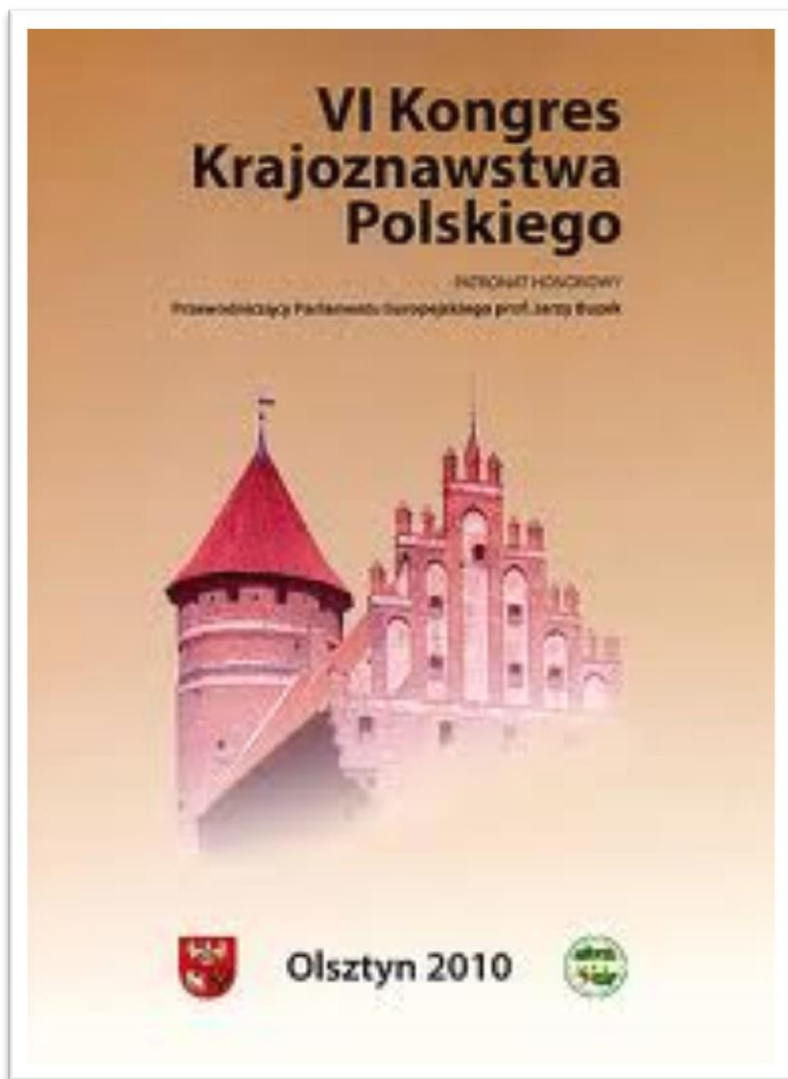
Do różnych środowisk trafiło 30 tys. Kanonów Krajoznawczych Polski na CD, ciągle jest dostępny na stronie <http://kanon.pttk.pl>

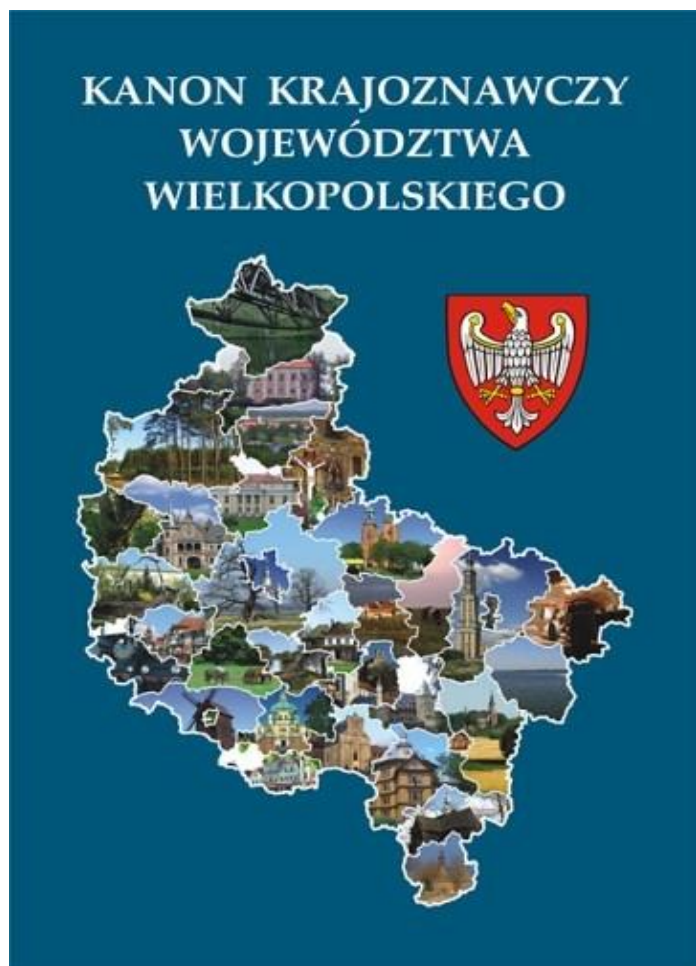

Inicjatywa Komisji Krajoznawczej
VI Kongresu Krajoznawstwa
16 kanonów województw

ZG PTTK z okazji
Polskiego wydanie

Pierwszy kanon wojewódzki pod redakcją Włodzimierza Łęckiego

W książce przedstawiono 265 (a łącznie z opisanymi przy hasłach zbiorowych – 320) najznacniejszych walorów krajoznawczych regionu: obiektów przyrodniczych, zabytków, muzeów, pomników, miejsc pamięci, wyróżniających się budowli współczesnych, punktów widokowych.

Jako oddzielne hasła zaprezentowano parki narodowe (Wielkopolski i Drawieński) oraz 13 parków krajobrazowych i Puszcze Notecką.

Format B5

208 stron

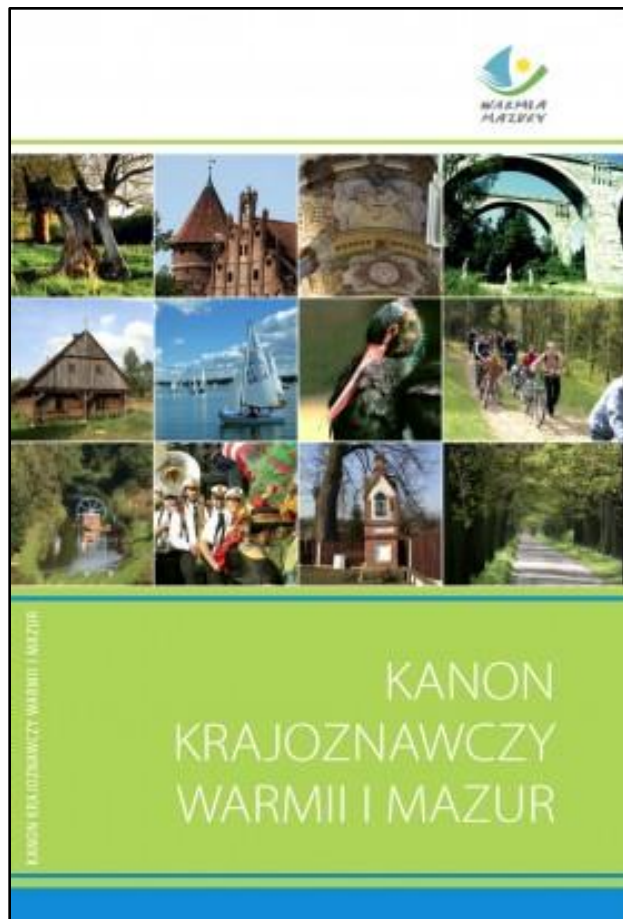
Twarda oprawa

Ponad 300 barwnych fotografii

Rok wydania 2010

Drugi kanon po redakcją Stanisława Harajdy, Iwony Liżewskiej i Krzysztofa Młynarczyka

- Kanon krajoznawczy Warmii i Mazur to ujęty w hasłową formę leksykon, najważniejszych informacji o walorach turystycznych regionu.
- Obejmuje swym zasięgiem obszar wytyczony granicami dzisiejszego województwa, a więc, oprócz wymienionych w tytule Warmii i Mazur, znajdziemy w nim informacje dotyczące terenów Powiśla, zapomnianych dziś nieco Barcji i Natangii, ziemi chełmińskiej oraz niewielkiego skrawka Żuław i historycznego Mazowsza.

Oprawa: miękka

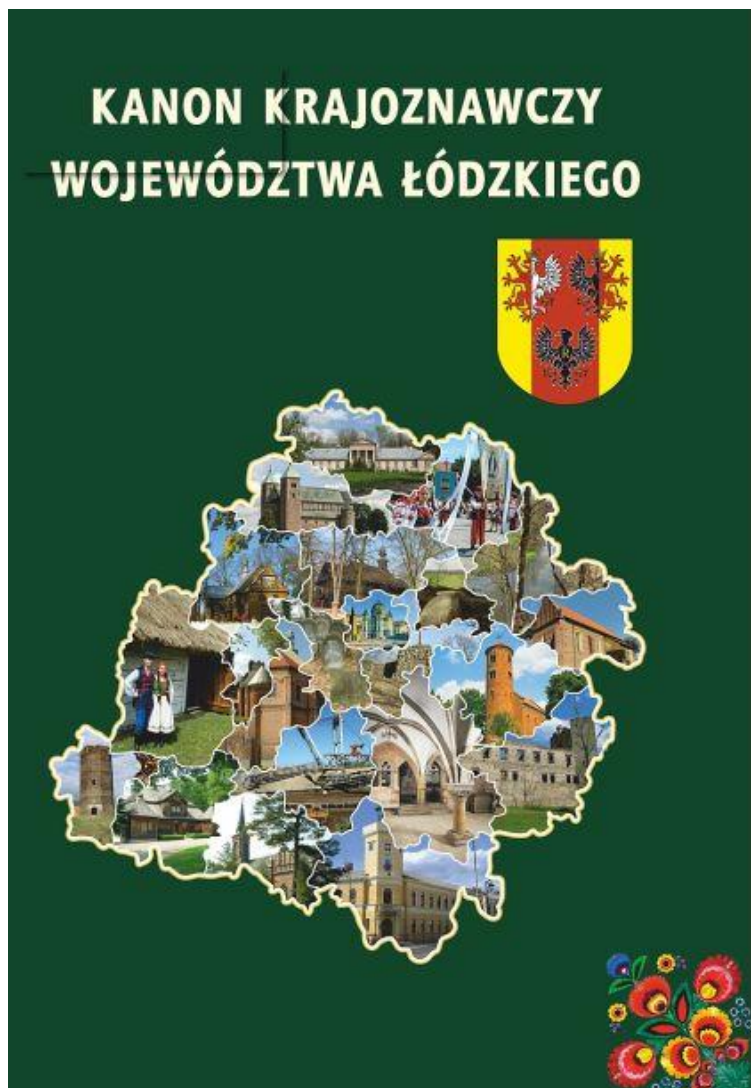
Liczba stron: 128

Format: 131 × 200

Do wydania załączona jest mapa

Trzeci kanon pod redakcją Jolanty Śledzińskiej, Andrzeja Wielochy i Bogdana Włodarczyka

Jest to swego rodzaju wykaz najciekawszych, najbardziej charakterystycznych w skali regionu obiektów krajoznawczych.

Łącznie opisano obiekty krajoznawcze znajdujące się w ponad 230 miejscowościach oraz 7 parków krajobrazowych.

Format B5

216 stron,

Twarda oprawa

217 barwnych fotografii

Rok wydania 2011

Czwarty kanon autorstwa Małgorzaty Dudy, Tomasza Dudy, Roberta Śledzińskiego, Bartosza Bynowskiego

- przybliży czytelnikowi region i zapozna go z ogromną liczbą około 200 niezwykłych, często unikatowych w skali kraju obiektów - zabytkowych historycznych budowli, zespołów architektonicznych (dawnych oraz współczesnych), jak również obiektów przyrodniczych.
- Zawiera również notki biograficzne postaci związanych z regionem, ciekawostki oraz wybrane legendy.

Format B-5

286 stron

Twarda oprawa

Wydawca Agencja Fotograficzno-Redakcyjna
dudowie.pl Małgorzata Duda,

Rok wydania 2014

„Kanon krajoznawczy województwa zachodniopomorskiego” zbiera największe atrakcje naszego regionu. Pokazuje prawdziwe perełki, którymi możemy się chwalić przed innymi!

Zespół autorów – krajoznawców i przewodników – przez wiele miesięcy pracował, aby światło dzienne ujrzało wyjątkowe dzieło.

Opisaliśmy zamki, kościoły, bunkry, mosty, wieże, mury obronne. Przemierzyliśmy setki kilometrów, zrobiliśmy kilka tysięcy zdjęć – z których wybraliśmy najważniejsze, żeby podzielić się nimi z innymi czytelnikami.”

http://dudowie.pl/warto-przeczytac/KANON-KRAJOZNAWCZY_31

Redakcja? Zespół autorski ?

**KANON KRAJOZNAWCZY
WOJEWÓDZTWA**

?

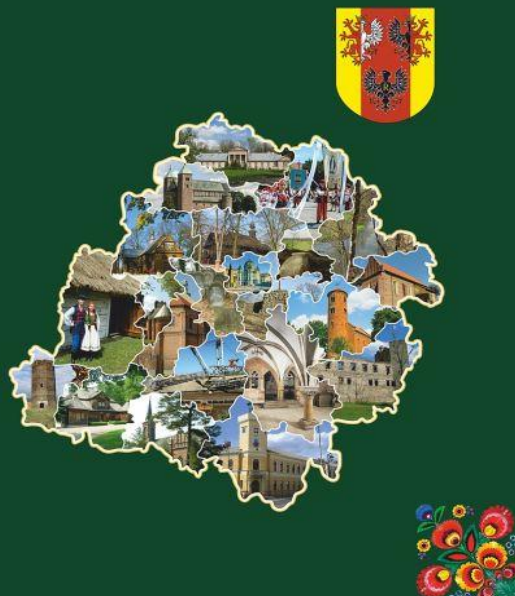

Wytyczne opracowywania kanonów krajoznawczych województw opracowane przez Komisję Krajoznawczą ZG PTTK

KANON KRAJOZNAWCZY WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

KANON KRAJOZNAWCZY WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

KANON KRAJOZNAWCZY WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Celem publikacji 16 tomów kanonów krajoznawczych województw jest encyklopedyczne ujęcie najważniejszych walorów krajoznawczych poszczególnych regionów kraju.

- Według szacunkowych danych na terenie kraju jest **ok. 600 tys. różnego rodzaju obiektów krajoznawczych** (obiektów przyrody nieożywionej i ożywionej, zabytków, muzeów, miejsc historycznych, miejsc związanych z kulturą ludową, dzieł współczesnych).
- Znaczącą liczbę walorów krajoznawczych pokazały prace inwentaryzacji krajoznawczej prowadzonej w kilku regionach kraju z różnym natężeniem od 1980 r.
- **W jednym tomie w zależności od wielkości województwa opisanych powinno być ok. 120 do 250 obiektów.**
- **Dla porównania: w Kanonie Krajoznawczym Polski znajduje się ok. 600 obiektów najbardziej znaczących w skali kraju.**

Głównymi celami publikacji jest ukazanie piękna, historii i współczesności regionów oraz zachęcenie turystów do zwiedzania kraju. Tak aby stało się zadość hasłu przyświecającemu Twórcom Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego przed ponad stu laty:

*„Ziemia to karty książki: czytaj ją i oglądaj jej obrazy.
Poznaj swój kraj, abyś go mógł gorąco ukochać.
Poznaj swój kraj, abyś umiał nim gospodarzyć”*

CEL TO MARZENIE Z DATĄ REALIZACJI

www.motywujsie.pl

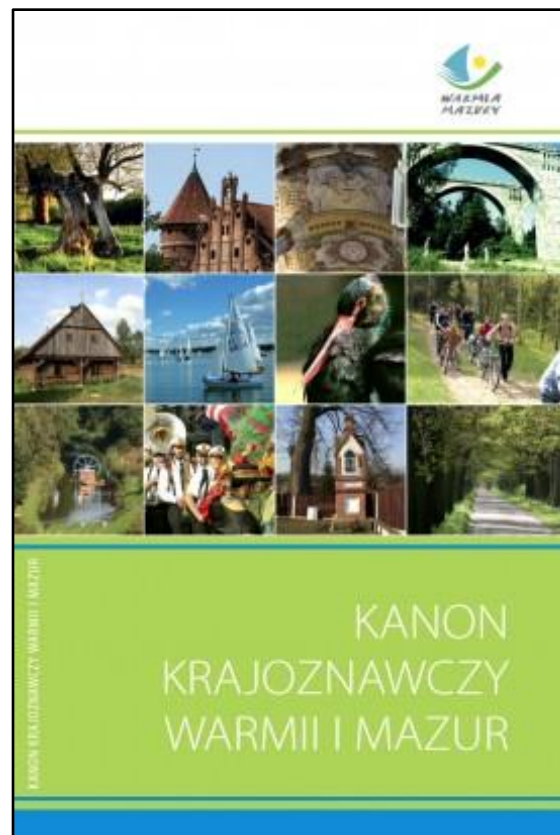
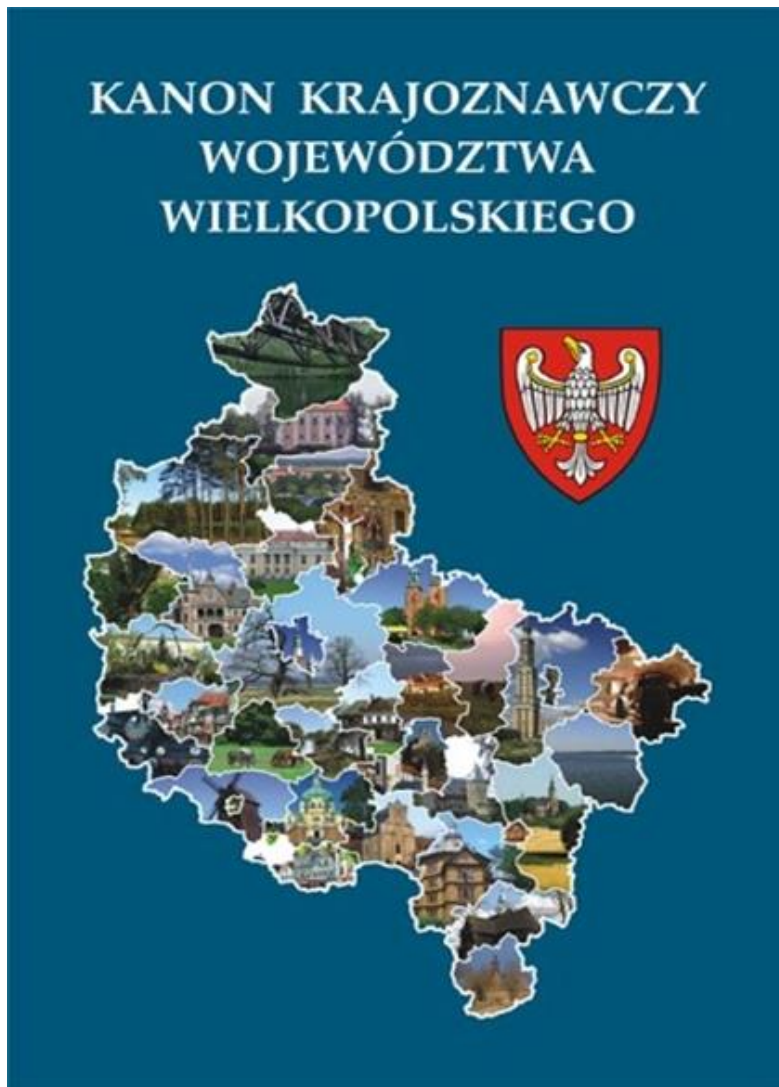
Kształt serii i układ treści tomu

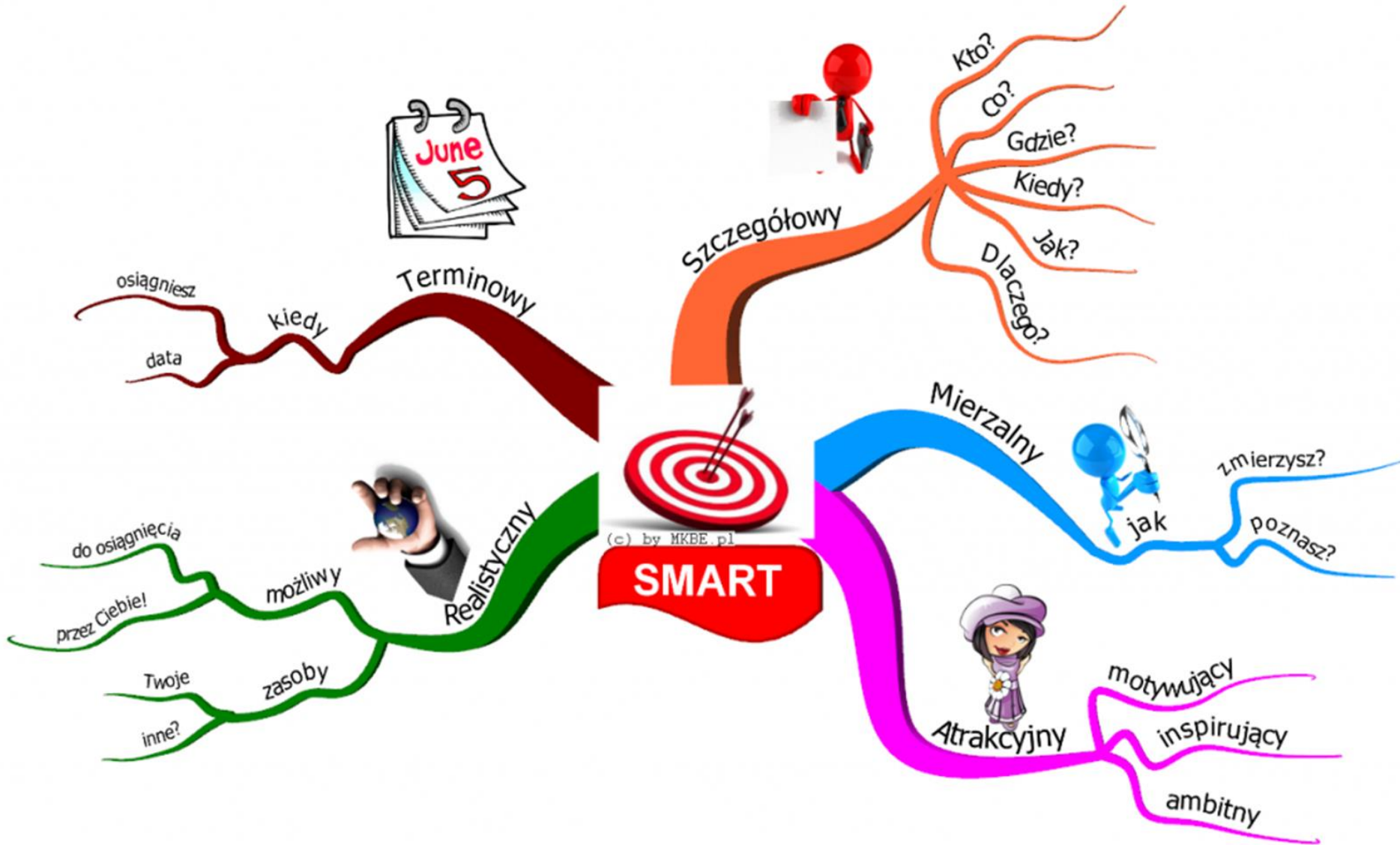
Całość zamierzenia obejmować będzie 16 tomów.

- Tytuł każdego tomu: „**KANON krajoznawczy województwa (nazwa)**”.
- **Format B5,**
- okładka twarda,
- Druk w dwóch kolumnach na stronie.
- Układ treści terytorialny w kolejności alfabetycznej powiatów.
- W ramach powiatów układ alfabetyczny miejscowości , w których znajdują się obiekty.

Kształt serii i układ treści tomu

POJĘCIA:

kanon – kanon krajoznawczy województwa,

KKP – kanon krajoznawczy Polski,

obiekt, hasło – element krajobrazu kulturowego stanowiący samoistną pozycję w kanonie.

SKRÓTY:

W treści zapisów kanonu należy stosować skróty (wykaz dostępny).

Stosowanie skrótów jest obowiązkowe. Innych skrótów nie należy stosować.

Nazwę hasła powtarzającą się w jego treści należy podawać w formie skróconej do pierwszej litery (liter).

W skrótach dwuwyrazowych nie przywracać w tym wypadku właściwej kolejności wyrazów (np. Notecka Puszcza – N.P.).

W całym tekście należy pomijać wyrazy „rok”, „w roku”, „w latach”.

Datowanie wieku należy podawać liczbami rzymskimi z wyrazami wiek, wieku.

UKŁAD TREŚCI

Ramowy układ poszczególnego tomu jest następujący:

- **okładka o jednolitej szacie dla całej serii**
- **strona tytułowa:** autorzy, do 5 nazwisk,
- jeśli więcej autorów poniżej tytułu zapis:
  - ✓ praca zbiorowa pod redakcją – imię i nazwisko autora;
- **tytuł:** Kanon krajoznawczy województwa (nazwa);
- **wydawnictwo**, miejsce i rok wydania
- strona redakcyjna
- redaktorzy
- autorzy map, fotografii
- recenzenci

zapis 1:

Seria wydawnicza powstała z inicjatywy Zarządu Głównego PTTK według jednolitych wytycznych redakcyjnych.

zapis 2:

Kanon krajoznawczy województwa (nazwa) wydany został przy wsparciu (nazwa sponsora np. Marszałek Województwa (nazwa)).

SPIS TREŚCI

- przedmowa (np. marszałka, prezesa Oddziału PTTK (ZG PTTK))
- wstęp i ogólna charakterystyka województwa, z uwzględnieniem elementów geografii, historii, współczesności i szerzej krajoznawstwa; objętość ok. 4000-5000 znaków;
- obiekty krajoznawcze, w **kolejności alfabetycznej powiaty**;
w powiatach w kolejności alfabetycznej miejscowości zawierające obiekty;
- indeks miejscowości z opisanymi obiektami.

POWIAT BRZEZIŃSKI

Powiat powstał w 2001 r. z części dawnego powiatu łódzkiego. Położony jest w północno-wschodniej części województwa łódzkiego na obszarze Wzniesień Łódzkich oraz częściowo na Równinie Łowicko-Błońskiej. Przez teren powiatu przepływają rzeki Mroga, Mrożyca, Rawka i Jeżówka. Na jego obszarze znajduje się fragment Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich, Obszar Chronionego Krajobrazu Mrogi i Mrożyca oraz zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Dolina Mrogi”. Ze względu na głównie rolniczy charakter jest obszarem słabo zaludnionym (85 os./km²) i nie posiada zbyt dużej powierzchni lasów, które zajmują jedynie 13,5% jego terytorium. Najważniejszym miastem są Brzeziny (12,3 tys. mieszkańców – 40,2% ludności), w skład powiatu wchodzi gminy wiejskie Brzeziny, Dmosin, Jeżów oraz Rogów. Obszar zajmuje powierzchnię 360 km² i zamieszkały jest przez ok. 33 tys. mieszkańców. Przez teren powiatu przebiega droga krajowa łącząca Łódź z Rawą Mazowiecką i Warszawą.

Krajobraz okolic Grzmiącej (HAN)

ILUSTRACJE

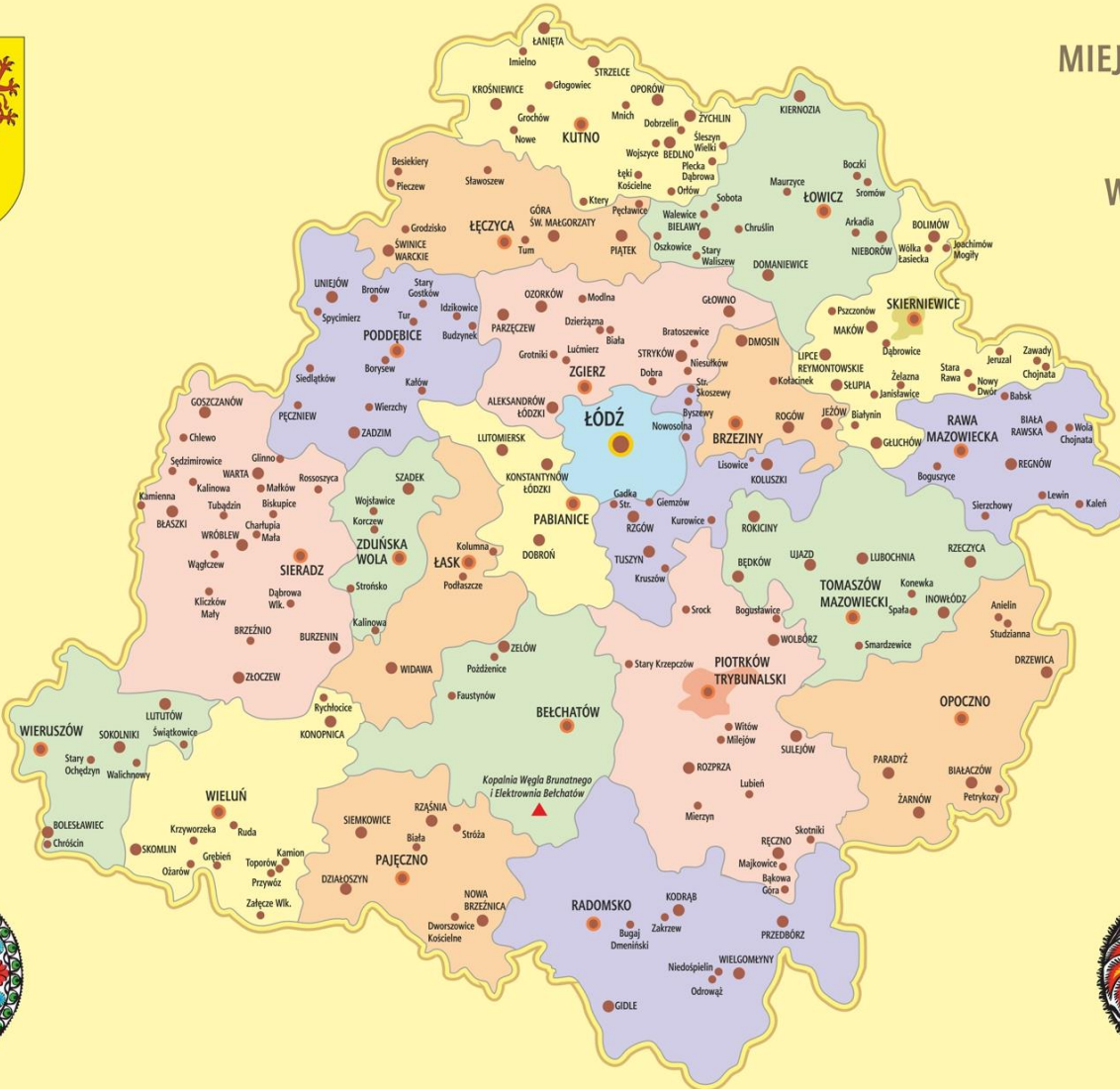
- Tekst powinien być ilustrowany zdjęciami i rysunkami.
- Tam, gdzie jest to możliwe opis obiektu winien być zaopatrzony w fotografię.
- W przypadku obiektów zbiorowych należy umieścić 2-4 fotografii.
- Przy większych miastach (ew. dużych wsiach) zasobnych w obiekty należy zamieścić schematyczny **plan miejscowości** z zaznaczonymi obiektami.
- Opisy najważniejszych zabytków należy wzbogacić o przekroje poziome budowli.
- Również opisy parków narodowych należy uzupełnić o schematyczne mapki z zaznaczeniem usytuowanych obiektów opisanych.
- **Na wklejkach przy okładkach** umieszczone będą mapy województw z zaznaczonymi granicami powiatów oraz miejscowościami i miejscami, w których położone są opisane obiekty.

W kanonie Województwa Łódzkiego opisano ponad 230 miejscowości

MIEJSCOWOŚCI
I OBIEKTY
OPISANE
W KANONIE

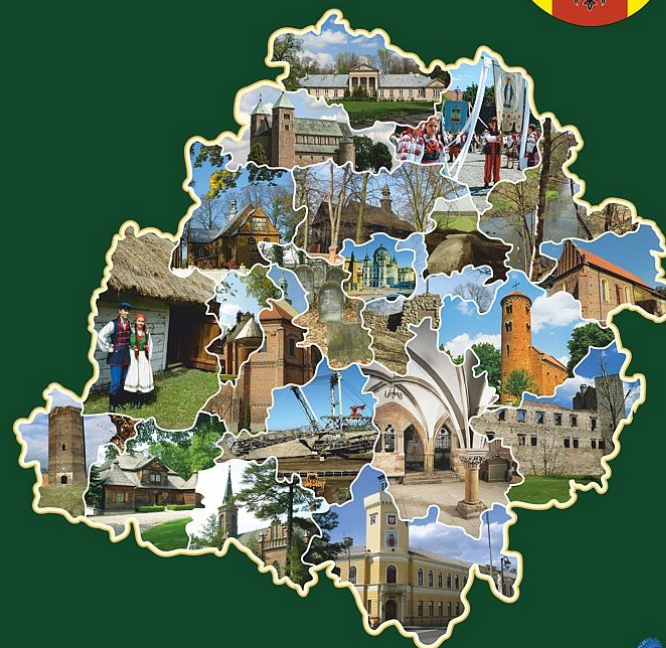

ISBN 97-883-7005-526-4

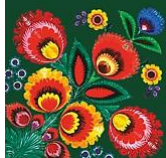
KANON KRAJOZNAWCZY WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

KANON KRAJOZNAWCZY WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Wydawnictwo PTTK „Kraj”

PARKI KRAJOBRAZOWE WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

OPIS OBIEKTU

- **Opis hasła** – obiektu winien zawierać następujące części:
- Ogólne informacje o miejscowości (rodzaj miejscowości podać wg załącznika nr 2) – łącznie 100 – 250 znaków:
- gmina, położenie (nad wodą, przy górze, główne drogi i koleje), początek osadnictwa, prawa miejskie, najważniejsze daty z historii, pozycja współczesna.
- **Opis obiektu**
- Oficjalna nazwa, położenie (adres, w stosunku do centrum), zarys dziejów, opis obiektu – tylko elementy najważniejsze, uwypuklić rzeczy unikatowe, charakterystyczne dla obiektu lub regionu. Bardzo ograniczyć określenia: piękny, cudny, wspaniały. Objętość opisu obiektów od 300 znaków (obiekt niewielki, o skromnej historii i obrazie) do 1500 znaków (opis dużego zespołu obiektów). Opisy winny być wzbogacone w ilustracje zgodnie z p. 2.5.
- Połączenia między hasłami zapewnią odsyłacze (→), przy czym należy stosować je tylko w przypadku, gdy odesłanie do innego hasła poszerza informacje zawarte w danym hasle. Odszukanie potrzebnych informacji ułatwiać będzie zamieszczony na końcu książki skorowidz haseł i nazw geograficznych.

Plan centrum łodzi

1. Zespół zabudowy placu Wolności, 2. Księży Młyn, 3. Centrum Manufaktura,
4. Muzeum Miasta Łodzi, 5. Centralne Muzeum Włókiennictwa, 6. Muzeum Kinematografii, 7. Muzeum Sztuki, 8. Willa Kindermanna, 9. Pałac Karola Poznańskiego,
10. Litzmannstadt Getto, 11. Cerkiew katedralna pw. św. Aleksandra Newskiego,
12. Kościół ewangelicko-anglikański pw. św. Mateusza, 13. Kościół katedralny pw. św. Stanisława Kostki, 14. Kościół pw. św. Józefa Oblubieńca,
15. Park Źródlika, 16. Park im. ks. bp M. Klepacza

Łódź

Miasto położone w centrum Polski. Wsch. część miasta leży na terenie Wzniesień Łódzkich, a zach. na terenie Wyżyny Łaskiej.

Najstarsze ślady osadnictwa – narzędzia krzemienne – pochodzą z mezolitu (8-4,5 tys. p.n.e.). Pierwsza wzmianka w dokumentach źródłowych dotycząca Łodzi pochodzi z 1332 r., gdy książę łęczycki i dobrzyński Władysław potwierdził przynależność wsi Łódzia do dóbr biskupstwa wrocławskiego. Dokument lokacyjny miasta wystawiony został przez biskupów w 1414 r., a potwierdzony przez króla Władysława Jagiełłę w 1423 r. Do początku XIX w. Łódź pozostawała małym, rolniczym miastem. W wyniku II rozbioru Polski znalazła się w zaborze pruskim, a po Kongresie Wiedeńskim w 1815 r. w zaborze rosyjskim. W 1820 r. włączona w poczet miast fabrycznych. W ciągu niecałego stulecia liczba ludności wzrosła do ponad 300 tys., a miasto stało się największym ośrodkiem przemysłowym Królestwa Polskiego. W latach 20. XIX w. wytyczone zostały nowe dzielnice Nowe Miasto i Łódka. W 1839 r. uruchomiona została pierwsza maszyna parowa, w 1865 r. doprowadzono linię kolejową, w 1898 r. uruchomiono elektryczne tramwaje. W 1919 r. Łódź stała się siedzibą województwa, a rok później także siedzibą diecezji. Po zakończeniu II wojny światowej część centralnych instytucji państwowych przez kilka miesięcy mieściła się w Łodzi. W 1945 r. powołane do życia zostały Uniwersytet Łódzki oraz Politechnika Łódzka. Obecnie w Łodzi mieszka ok. 735 tys. mieszkańców, jest więc to trzecie miasto w Polsce pod względem liczby mieszkańców.

Łódź, ulica Piotrkowska (aRO)

w zach. partii murów obronnych. Barokowa budowla klasztoru wraz z kościołem i fragmentem murów obronnych tworzy malowniczy układ architektoniczny w centrum miasta. Wewnątrz wyposażenie z XVII i XVIII w., a sklepienie nawy głównej jest ozdobione bogatymi stiukami barokowymi.

Klasztor dominikanek (aRO)

KOŚCIÓŁ PW. MB ANIELSKIEJ

Klasztor bernardynów erygowany w 1624 r. z fundacji Starczewskich. Budowlę wzniesiono poza murami miasta na tzw. Łysej Górze. W 1657 r. podczas oblężenia Piotrkowa przez wojska Karola Gustawa został zrabowany

Kościół MB Anielskiej (aRO)

i poważnie uszkodzony. Obecnie można oglądać dobrze zachowany budynek klasztoru

z wirydarzem i krążgankami oraz kościół pw. MB z masywną wieżą i elementami wyposażenia z XVII i XVIII w.

KOŚCIÓŁ PW. ŚW. FRANCISZKA KSAWEREGO

Zespół klasztoru jezuitów złożony z kościoła i dwóch kolegiów z końca XVII w. Najciekawsze jest wyposażenie kościoła będące perłą sztuki późnego baroku. W ołtarzu głównym umieszczony jest obraz „MB

Klasztor jezuitów (aRO)

Pocieszenia” nazywanej także „Trybunalską”. Obraz malowany na desce ok. 1600 r., w XVII i XVIII w. był umieszczony w kaplicy na ratuszu w czasie obrad Trybunału Koronnego.

KOŚCIÓŁ EWANGELICKI

Klasztor pijarów był drugim wielkim założeniem klasztornym na terenie Starego Miasta powstałym w końcu XVII w. Budowlę kościoła ukończono w 1718 r. W 1793 r. pijarzy przenieśli się do oddanego im opustoszałego klasztoru jezuitów, a kościół pijarski został sprzedany gminie ewangelicko-augsburskiej. W budynku kolegium Prusacy zorganizowali więzienie.

SYNAGOGA

Wielka synagoga powstała w latach 1791-1793 we wsch. części miasta zwanej wtedy

Wielką Wsią lub żydowskim Miastem Piotrkowem. W 1679 r. Gmina Żydowska otrzymała od króla Jana III Sobieskiego przywilej zezwalający na budowę bóżnicy i lokalizację cmentarza. Pierwsza bóżnica spłonęła ok. 1740 r. Wielka synagoga powstała z fundacji Mojżesza Kocyna, a jej architektem był prawdopodobnie Dawid Friedlander. Zniszczona w czasie II wojny światowej, została odbudowana. Od 1968 r. mieści się tutaj Biblioteka Miejska.

CERKIEW

Cerkiew prawosławna pw. Wszystkich Świętych, powstała w latach 1846-1870. Wyznawcy prawosławia – grecy, uciekinierzy z Macedonii i północnej Grecji przybyli do Piotrkowa w poł. XVIII w. Na mocy kró-

Wnętrze cerkwi (IRu)

lewskiego przywileju z 1764 r. założyli tutaj pierwszą parafię. Po ukazie cara Mikołaja zostali zmuszeni do podporządkowania się cerkwi rosyjskiej. W miarę rozwoju rosyjskich urzędów w Królestwie Polskim, do miasta przybywali prawosławni Rosjanie, którzy podjęli starania o budowę cerkwi i założenie nowego cmentarza. Architektem świątyni był Iwan Sztrem. Budowlę wzniesiono w stylu neobizantyjskim, a ikonostas sprowadzono z Petersburga.

WIEŻA CIŚNIEŃ

Neoklasycytyczna wg proj. Władysława Ł. Horodeckiego, bud. w latach 1925-27 przez amerykańską spółkę Ulen&Company.

Wieża ciśnień (aPT)

PAŁAC JAXÓW-BYKOWSKICH

Przy ulicy Kasztelańskiej 9 (dawniej świątyni Byki, w XV - XVII w. siedziba rodu Jaxów-Bykowskich). Powstała ok. 1604 r. po przebu-

Byki, pałac Jaxów (IRu)

dowie gotyckiego zameczku. Zachowała się charakterystyczna bryła budowli z manierystycznym portalem i nietypową wieżą bramną z oryginalnymi wnętrzami.

KWALIFIKACJA OBIEKTÓW

LICZBA OBIEKTÓW

- Liczba zakwalifikowanych obiektów w skali województwa winna być zgodna z ogólnymi wytycznymi zatwierdzonymi przez ZG PTTK w czerwcu 2009 r.

HASŁEM – OBIEKTEM W KANONIE MOŻE BYĆ:

- **samoistny** – pojedynczy walor krajoznawczy: rezerwat przyrody, pomnik przyrody, szczyt, jezioro, punkt widokowy, zabytek, miejsce upamiętnione, element materialnej kultury współczesnej
- **grupa walorów** stanowiąca zwartą całość pod względem merytorycznym lub terytorialnym np.: pałac i park pałacowy, rynek i zabudowa przyrynkowa, zespół zabudowy niedużego miasta, zwarta zabudowa dzielnicy o wyróżniających się cechach.

(przykłady grup walorów zakwalifikowanych jako 1 obiekt:

- Rogalin – zespół parkowo-pałacowy: kaplica, pałac, oficyny, stajnia, wozownia, park z wiekowymi dębami;
- Poznań – Stary Rynek z zabudową wewnętrzną (m.in. ratusz) i zewnętrzną;
- Zduny – układ urbanistyczny 3 miast z XVII – XVIII w. z relikdami zabudowy;
- Poznań – Ostrów Tumski: katedra, kościół NMP, psalterza, Akademia Lubrańskiego.

- **Hasłem w kanonie są też parki narodowe.** Należy w nich wyodrębnić 4-8 miejsc najznacześniejszych i je opisać. W zasadzie powinny to być te same miejsca, które podane są w KKP.

- **Parki krajobrazowe** bezpośrednio nie stanowią hasel kanonu (*chyba, że na terenie województwa są tylko parki krajobrazowe a nie ma narodowych*)

O parkach krajobrazowych należy wzmiankować w części wstępnej, w krótkiej charakterystyce poszczególnych powiatów (podając: charakter parku, pow., rok utworzenia, główne miejscowości i miejsca).

- Generalnie w kanonie winny znaleźć się wszystkie **obiekty opisane w KKP**, chyba że obiekt w ostatnich latach uległ zniszczeniu lub stał się całkowicie niedostępny dla turystów. Wówczas autor danego fragmentu tekstu kanonu powinien wnioskować do ZG PTTK o wykreślenie obiektu w kolejnym wydaniu KKP.
- W regionach o większej liczbie zabytków lub obiektów przyrodniczych należy pominąć obiekty podobne (co do wartości, położenia), natomiast w regionach mniej zasobnych w zabytki lub obiekty przyrodnicze można włączyć obiekty o niższej wartości lecz znaczące dla miejscowego krajobrazu kulturowego.

PRZEDBORSKI PARK KRAJOBRAZOWY

Powstał w 1988 r. Powierzchnia wraz z otuliną wynosi 35 019 ha. Symbolem graficznym jest zawilec wielkokwiatowy na tle rezerwatów „Murawy Dobromierskie” i „Bukowa Góra”. Park zajmuje najcenniejsze przyrodniczo fragmenty Pasma Przedborsko-Małopolskiego, Wzgórz Łopuszańskich, Wzgórz Opoczyńskich oraz Niecki Włoszczowskiej z Doliną Pilicy. Góra „Fajna Ryba” (347 m n.p.m.) jest najwyższym wzniesieniem naturalnym województwa łódzkiego. Lasy zajmują ok. 64% jego powierzchni. Dominują bory sosnowe, występują także łąki, buczyny i dąbrowy świetliste. W dolinach rzecznych spotyka się łąki olszowo-jesionowe i partie olsów. Na uwagę zasługuje udział jodły w wielogatunkowych drzewostanach, a także stanowiska cisa. Na nasłonecznionych zboczach wzgórz Pasma Przedborsko-Małopolskiego występują murawy kserotermiczne oraz ciepłolubne zarośla z udziałem tarniny, kaliny, róż, głogu, derenia świdwy, ligustru i jałowca. Cenne przyrodniczo miejsca objęto ochroną w 6 rezerwach przyrody – leśnych „Bukowa Góra” chroniący stary naturalny las bukowy porastający wapienne wzniesienia, „Oleszno”, chroniący kompleks leśny zbudowany z mozaiki łąki jesionowo-olszowego, łąki niskiego i olsu, „Czarna Różga” chroniący las mieszany złożony z olsów, łąki jesionowo-olszowego i bagiennego oraz łąki, stepowym „Murawy Dobromierskie” chroniący kserotermiczne murawy pochodzenia antropogenicznego i torfowiskowym „Piskorzeniec” chroniący środowisko zarastających stawów, torfowiska typu wysokiego oraz podmokłe siedliska borowe i leśne. Rezerwat leśny „Ewelinów” położony w otulinie parku chroni bogatą roślinność runa lasu łąkowego. Na terenie parku występuje około 900 gatunków roślin naczyniowych, ok. 10 tys. gatunków owadów, 22 gatunki ryb, 10 gatunków płazów, 5 gatunków gadów, ponad 100 gatunków ptaków lęgowych oraz 39 gatunków ssaków. Do najrzadszych gatunków roślin można zaliczyć: obuwik pospolity, salwinia pływająca, sasanka wiosenna, miłek szkarłatny, wiśnia karłowata, wierzba borówkolistna czy fiołek torfowy. Rzadkie zwierzęta to: ryby – koza, różanka i piekielnica, ptaki – bielik, bąk, błotniak zbożowy, orlik krzykliwy, kropiatka, ssaki – ryjówka aksamitna i malutka, rzęsosek rzeczek oraz smużka. Ponadto na terenie parku i jego otuliny znajdują się liczne zabytki, kapliczki i figury przydrożne.

Góra Bukowa w PPK (KG)

SPALSKI PARK KRAJOBRAZOWY

Utworzony w 1995 r. Powierzchnia wynosi 13 110 ha. Położony jest w środkowej części dorzecza Pilicy, na granicy Niżu Środkowoeuropejskiego i Wyżyn Polskich. Dominują w nim rozległe kompleksy leśne dawnej Puszczy Pilickiej oraz przełomowy odcinek Pilicy z wychodniami skał jurajskich i nizinne z szerokimi terasami, starorzeczami i wyspami. Lasy zajmują 65% powierzchni. Występują tu stare lasy dębowe na siedliskach łąki subkontynentalnego i dąbrowy świetlistej, typowe płaty łąk i borów. W zbiorowiskach nieleśnych występują m.in. łąki trzęślicowe, rajgrasowe i podmokłe, torfowiska oraz roślinność wodna.

Na terenie Parku znajduje się 6 leśnych rezerwatów przyrody: „Żądłowice” – obejmuje ochroną mozaikę olsów i suchych borów sosnowych, „Spała” – chroniący fragment starego lasu łąkowego z domieszką jodły, „Konewka” – chroniący fragment świetlistej dąbrowy, „Sługocice” – ochrona żywca dziewięciolistnego, „Jeleń” – ochrona starego boru sosnowego i świerkowo-jodłowego oraz fragmentów łąk i olsów, a także śródleśnych łąk turzycowych, „Gać Spalska” – ochrona zespołów roślinnych łąki jesionowo-olszowego oraz olsu porzeczkowego.

Florę rzadką i chronioną reprezentują wawrzynek wilcze łyko, bluszcz pospolity, goździk pyszny, orlik pospolity, lilia złotogłów, naparstnica zwyczajna, podkołan biały. Najlicniejszą grupę zwierząt stanowią owady (1262 gatunków). W wodach żyje 29 gatunków ryb, w tym chronione – szweja (piekielnica), koza, różanka, śliz. Stwierdzono występowanie 13 gatunków płazów, m.in. traszki grzebieniastej, rzekotki drzewnej, ropuchy paskówki. A także występowanie 5 gatunków gadów, w tym żmij zygzakowatej. Wśród 158 gatunków ptaków stwierdzono występowanie gatunków rzadkich, takich jak bocian czarny, trzmielojad, jarząbek, bąk, płomykówka. Gromadę ssaków reprezentuje 50 gatunków. Godne uwagi są nietoperze nocek Bechsteina, nocek Brandta, nocek waszątek, borowiaczek, nocek duży, nocek Natterera i gacek brunatny. W Konewce, w starych bunkrach istnieje jedno z największych zimowisk nietoperzy w Polsce. Przedstawicielami rzadkich ssaków są także rzęsosek rzeczek, bóbr europejski, borsuk oraz łosie.

Pilica w Spalskim PK (KKr)

KRYTERIA WYBORU OBIEKTÓW

Przy klasyfikacji obiektów do ujęcia jego opisu w kanonie winna być brana pod uwagę suma cech wyróżniających go wśród innych podobnych w skali województwa.

Głównymi kryteriami oceny obiektu są:

- wartość historyczna i artystyczna,
- unikatowość w skali kraju lub regionu,
- posiadanie specyficznych cech charakterystycznych dla miejsca lub regionu występowania,
- dostępność bezpośrednia do obiektu: bez specjalnych zezwoleń, w ograniczonym stopniu np. tylko z zewnątrz, tylko w wybrane dni roku;
- obiekty praktycznie niedostępne dla turystów np. prywatny dwór, pałac, koszary w zasadzie nie powinny być ujmowane,
- dostępność komunikacyjna: komunikacją publiczną lub samochodem; tylko bardzo ważne obiekty można ująć jeśli oddalone są więcej niż 3-4 km od stacji, przystanku lub drogi bitej (szosy),
- walory estetyczne, widowiskowe (kompozycja przestrzenna, rozległość widoku, piękno miejsca).

RECENZJE, WERYFIKACJA

- Sporządzony przez zespół autorów kanonu **spis obiektów powinien być poddany recenzji wewnętrznej** (przez wszystkich współautorów) i przynajmniej przez jednego **recenzenta zewnętrznego** – krajoznawcę o powszechnie uznanym autorytecie.
- Jeśli zespół autorski kanonu liczy ponad 5 osób wystarczająca jest recenzja wewnętrzna pod warunkiem, że spis obiektów jak i później teksty opisów zostaną przejrzone przez co najmniej 80% autorów i akceptowane (z uwzględnieniem ewentualnych poprawek) przez całość zespołu autorskiego.
- W przypadkach rozbieżności opinii decyduje wynik głosowania akceptowany przez redaktora tomu.

Odznaki krajoznawcze województwa łódzkiego

Kanon Krajoznawczy Województwa Łódzkiego ma również wyzwolić w społeczeństwie chęć zdobywania odznak.

BANIE

Jedno z najstarszych miast na Pomorzu. Było centrum Ziemi Bańskiej, którą Barnim I przekazał w 1234 r. templariuszom. Ich czasy pamięta późnoromańska trójnawowa pseudobazylika pw. Matki Boskiej Wspomożenia Wiernych z poł. XIII w. Z otaczających Banie średniowiecznych murów obronnych pozostała jedynie Baszta Prochowa z XIV w. Śladem dawnej linii kolejowej poprowadzono 15-kilometrową asfaltową ścieżkę rowerową ze Swobnicy przez Banie za Lubanowo.

Kaplica św. Jerzego

Na rozstaju dróg do Gryfina i Mysliborza johannci zbudowali w 1417 r. gotycką kaplicę św. Jerzego. Powstała wraz z przytułkiem dla ubogich i chorych, jakie zakładano na zewnętrznych obwarowań. Zniszczona w 1945 r., odbudowana została w 1998 r.

Na wschodniej ścianie trójbocznie zamkniętego prezbiterium przyciągają uwagę

Kaplica św. Jerzego

dwa żelazne haki. Służyły one do wieszania krzyża używanego w trakcie przedstawień pasyjnych. Z kaplicą wiąże się wydarzenia odnotowane w XVI-wiecznej kronice Tomasza Kantzowa.

RS

Legenda o Misterium Męki Pańskiej w Baniach

Wielki Piątek 1498 r. jak zwyczajnie Ściągnął do Bań tłumy. Corocznie na ulicach odgrywano tu bowiem od niepamiętnych czasów Misterium Męki Pańskiej. Mieszkańcy wcielali się w postaci z kart Ewangelii. Jezus niósł krzyż, spotykał swą Matkę i płaczącą niewiastę, po trzykroć upadał. Przy kaplicy św. Jerzego odgrywano scenę Ukrzyżowania, a Longinus przebijał mu symbolicznie bok na oczach stojących pod krzyżem Marii i Jana. Przygotowując misterium, ostro rywalizowano, komu przypadnie zaszczyt grania Jezusa. O rolę zacięcie ubiegali się syn kramarza Heinz i szycecz Henryk, uczeń Wita Sawosza. Tym razem zwłaszcza dlatego, że w postaci Marii wcielić się miała Berta, o której rękę obaj się starali. Nie mogąc dojść do porozumienia, ciągnęli losy. Padło na Henryka, zaś Heinzowi przypadła w efekcie rola Longinusa. Nie mógł jednak znieść takiego rozstrzygnięcia. Zazdrość i gniew weszły w nim podczas misterium. Zwłaszcza gdy zdało mu się, że Berta, stojąc pod krzyżem, patrzy na Henryka z nie tylko macieżyńską miłością. Krew uderzyła mu wówczas do głowy. Jeśli nie ja, to on również nie, pomyślał. I zamiast wbić włócznię w kwiąg napelniony pechesz, powieszony na boku Chrystusa, napał całą swą mocą i przebił Henryka na wyłot. Prawdziwa krew trysnęła z rany i tumult się wielki uczynił. Jedni ruszyli na pomoc Henrykowi, drudzy chwycić Heinsa. Inni zaczęli uciekać. Henryk osunął się z krzyża w ramiona Berty, a ta w rozpaczy padła na ziemię i zginęła zadepnana przez tłum. Grający Jana krawniak Berty rzucił się na Longina i uderzył go gólmie rękoma. Uciekając przed strażą, polamał sobie nogi, skacząc z murów i schwytyany skończył potem na katowskim kole jako morderca. Gdy wreszcie pachołkowie miejscy zaprowadzili porządek, rannych było co niemiara. Wieść o tragedii szybko doszła do uszu księcia Bogusława X. Zakazał on wówczas po wsze czasy odgrywania w mieście pasyjnych przedstawień. Zaś odgrywał jeśli zanosilo się na to, że sprawca czyniący się radośnie może mieć zabójny koniec, zakłamano: oby nie skończyło się jak misterium w Baniach!

RS

CEDYNIA

Położona na granicy Pojezierza Myśliborskiego i rejonu Doliny Dolnej Odry Cedynia jest najdalej na zachód położonym miastem w Polsce. Już sama jej lokalizacja należy do największych atrakcji turystycznych regionu. Z jednej strony szeroka na 6-8 km dolina Odry i zupełnie płaskie połedery powstałe po osuszeniu podmokłych terenów zalewowych, z drugiej natomiast stroma krawędź doliny, na której tarasowo ułożyła się zabudowa samego miasta. Tym samym Cedynia poszczycić się może najbardziej stromym rynkiem w Polsce północnej!

Strategiczne położenie Cedyni od samego początku sprzyjało rozwojowi osadnictwa. Ślady najstarszego grodziska datuje się na ok. VI w. p.n.e., a już w X-XII stuleciu powstał tu gród strzegący przeprawy przez Odrę. To właśnie z Cedynią utożsamiana jest historyczna Cidini, pod którą 24.06.972 r. książę Polan Mieszko I stoczył bitwę z wojami margrabiego Marchii Łużyckiej Hodo-na. Po zwycięstwie Mieszka rejon ten wraz z grodem został włączony do państwa Polan, a następnie pod zwierzchnictwo książąt pomorskich i od XIII w. Nowej Marchii. Brandenburczycy sprowadzili w okolicę liczne zakony, a w samej Cedyni osiedliły się cysterki, które na długi czas stały się właścicielkami okolicznych ziem. Ich klasztor po kasacie zakonu w XVI w. stał się na pewien czas siedzibą szkoły dla panien ze szlacheckich rodów, a następnie... Poczty Królewskiej.

Ze średniowiecznej zabudowy miasta, oprócz pozostałości klasztoru, zachował się jedynie kamienny kościół z przełomu XIII i XIV w. Dużo młodszymi zabytkami są ratusz z poł. XIX w. oraz ceglana wieża widokowa z końca tegoż stulecia. Rozciąga się z niej fantastyczny widok na miasto oraz rozległe tereny tzw. Żuław Cedynskich. W Muzeum

Regionalnym zobaczyć można m.in. różnego rodzaju przedmioty pochodzące z wykopalisk archeologicznych, a także plany Bitwy pod Cedynią i... znalezione w pobliskiej kopalni żwiru ciosy mamutów.

W czasie ostatniej wojny światowej miasto uległo zniszczeniu w 45%, m.in. całkowicie zniszczona została linia kolejowa do leżącego dziś po niemieckiej stronie Bad Freienwalde.

Zespół poklasztorny cysterki

Kiedy po podziale ziem przez brandenburskich margrabiów w poł. XIII w. Cedynia została przekazana cysterkom, już w 1266 r. wybudowały one na wzgórzu Marienberg (lub Klosterberg) klasztor. Mniszki zostały tu sprowadzone ze Sconebeke, w okolicach dzisiejszego Trzcinka, i objęły w posiadanie liczne dobra ziemskie w całej okolicy.

Zabudowa klasztorna składała się ze skrzydła północnego, które tworzył salowy kościół

XXI-wieczna wieża widokowa w Cedyni

Od czego zacząć ?

NAJWAŻNIEJSZY I POTRZEBNY JEST LIDER

Wielkopolskie – Włodzimierz Łęcki

Warmińsko-Mazurskie – Stanisław Harajda

Łódzkie – Jolanta Śledzińska

Zachodniopomorskie – Małgorzata i Tomasz Dudowie

Skąd pieniądze na kanon?

GDZIE SZUKAMY ŚRODKÓW NA PUBLIKACJĘ

- Urząd Marszałkowski (środki na turystykę i kulturę...),
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska,
- Miasto (a), gminy....
- Fundusz Inicjatyw Obywatelskich,
- Lokalne Grupy Działania (projekty parasolowe),
- Wydawnictwa ,
- Inne ....
- Własne

Kanon Krajoznawczy Województwa Wielkopolskiego

- Projekt dofinansowany ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska,
- ZG PTTK (ze środków na VI Kongres Krajoznawstwa),
- Wydawnictwo Bogucki

publikacja nieodpłatna (Kongres, zasoby UMWW)

odpłatna - w sprzedaży wydawnictwa

Kanon Krajoznawczy Województwa Warmińsko-Mazurskiego

- Projekt dofinansowany ze środków województwa warmińsko-mazurskiego,
- Urząd Miasta Olsztyn
- wydawnictwo

**publikacja nieodpłatna (Kongres),
w sprzedaży wydawnictwa**

Kanon Krajoznawczy Województwa łódzkiego

- Projekt dofinansowany ze środków województwa łódzkiego,
- ZG PTTK (10 000zł)

Publikacja nieodpłatna

Kanon nie powstałby bez wsparcia finansowego Województwa Łódzkiego i społecznego zaangażowania autorów, redakcji...

nieodpłatnego przekazania zdjęć przez:

- Regionalną Organizację Turystyczną Województwa Łódzkiego,
- Centrum Fotografii Krajoznawczej PTTK w Łodzi,
- Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego
- **wielu innych** instytucji (miast, muzeów) oraz **osób indywidualnych**,

Kanon Krajoznawczy Województwa Zachodniopomorskiego

- Projekt dofinansowany ze środków Województwa Zachodniopomorskiego,
- Wydawnictwo Dudowie

Publikacja tylko odpłatna

Kto może(powinien) być autorem?

Kto może(powinien) być autorem?

- Wojewódzka Komisja Krajoznawcza ?
- krajoznawcy z regionu ?
- przewodnicy?
- naukowcy?
- pasjonaci?
- .....

Potrzebny i niezbędny jest LIDER

Co powinno wyróżniać nasz kanon?

- **Folklor ?**
- **Legendy związane z regionem?**
- **Odznaki krajoznawcze związane z poznaniem regionu?**
- **??????????????**

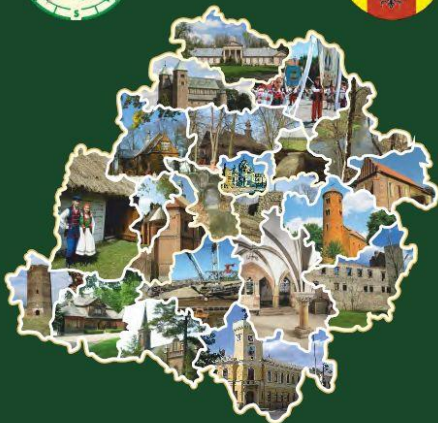

Kanon Krajoznawczy ma przybliżyć czytelnikowi poszczególne obiekty, ułatwić decyzję o kolejności zwiedzania miejsc i miejscowości w danym regionie, jednak przede wszystkim ma zachęcić Czytelnika do zwiedzania Ojczystego Kraju, poznawania jego przyrody, historii i oblicza współczesnego.

To ważne - promocja –nie wolno o niej zapominać

KANON KRAJOZNAWCZY WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

ZAPROSZENIE

Zarząd Główny
Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego
oraz
Departament Sportu i Turystyki
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego

serdecznie zapraszają
na promocję

Kanonu Krajoznawczego Województwa Łódzkiego

która odbędzie się
w dniu 23 kwietnia 2012 r. o godz. 15.30
w Centrum Fotografii Krajoznawczej PTTK
w Łodzi, przy ul. Wigury 12 a

Jednocześnie informujemy, że każda osoba,
które przybędzie na promocję z oddziału PTTK,
otrzyma egzemplarz promocyjny Kanonu.

Bardzo prosimy o potwierdzenie uczestnictwa
najpóźniej do dnia 18 kwietnia br.
Jolanta Śledzińska tel. 22 826 5735 wew. 221,
mobile: 608421682, email: jsledzinska@pttk.pl

Kanon w formie PDF dostępny jest na stronie **www.pttk.pl**
oraz Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego

Promocja wielotorowa :

- wśród mediów (nieodpłatnie napiszą);
- krajoznawców z regionu, w tym oddziałów PTTK;
- dyrektorów szkół;
- dla zainteresowanych (ogólnodostępna)

**Podziękowano autorom, darczyńcom zdjęć
w Muzeum Włókiennictwa w Łodzi**

*Cudze chwalimy a i swoje znamy,
czyli Spotkania Pomorzoznawcze...*

Prezentacja książki

„Kanon krajoznawczy województwa zachodniopomorskiego”

Data: 14 lipca 2014 r. (poniedziałek), godz. 16.30
Miejsce: Czytelnia Pomorzoznawcza

Mam nadzieję, że wkrótce każdy mieszkaniec danego województwa będzie znał miejsca wymienione w kanonie, a oglądając je będzie dumny, że mieszka właśnie TUTAJ

Dziękuję za uwagę

Jolanta Śledzińska

Sekretarz ZG PTTK

ds. promocji i kontaktów zewnętrznych

e-mail: jsledzinska@pttk.pl

Tel: (+48) 22 826 5735

Mobile: 608 421 682